

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Koivula, A.-K. 2020. Hyvinvointiteknologia sosiaalialalla. Teoksessa: S. Päälyssaho, P. Junell, J. Latvanen, S. Saarikoski & S. Uusimäki (toim.)
Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla.
Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun
julkaisusarja A. Tutkimuksia 33, 224 - 231.

HYVINVOINTITEKNOLOGIA SOSIAALIALALLA

Anna-Kaarina Koivula, YTL, lehtori

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

1 JOHDANTO

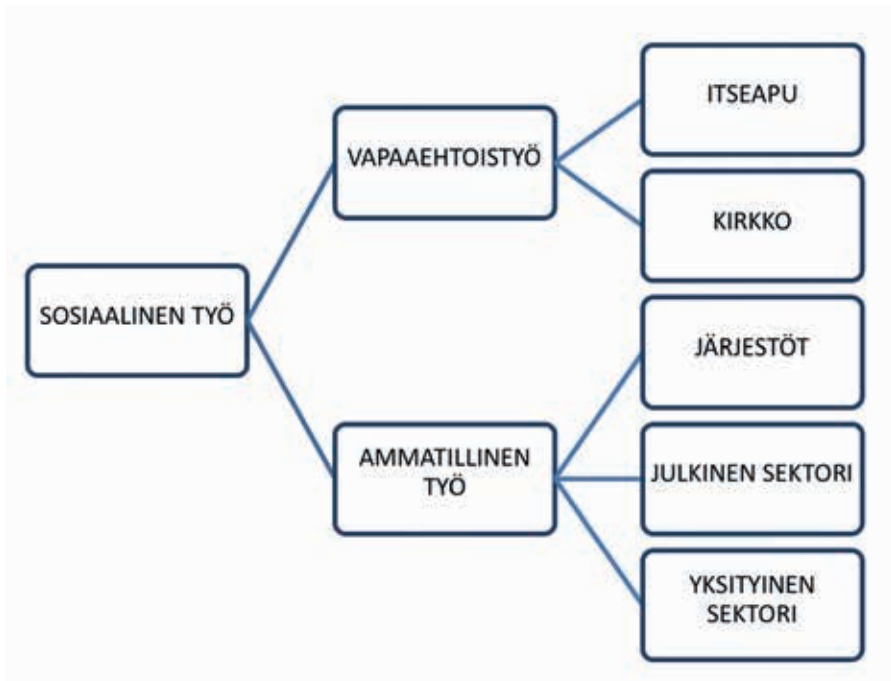
Artikkelin tarkoituksena on kuvata hyvinvointiteknologian hyödyntämistä sosiaalialalla. Artikkelin otsikossa käytetään käsitettä sosiaaliala, joka on yläkäsite erikoisalalle, jolla tehtävä työ, tutkimus, kehittäminen ja koulutus keskittyvät hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden sekä osallisuuden edistämiseen ja ylläpitämiseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 19). Sosiaalialan sanasto on vakiintumassa tiedonhallinnan sanaston (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019) rakentamisen ja sote-uudistuksen myötä. Myös hyvinvointiteknologia-alan sanasto on vielä muotoutumassa. Tämän johdosta artikkelissa myös määritellään käytettyjä käsitteitä.

Hyvinvointiteknologian soveltamista sosiaalialalla on tärkeä nostaa esille, koska sen mahdollisuuksista sosiaalialalla on toistaiseksi vain vähän hajanaista tietoa. Hyvinvointiteknologiasta terveysalalla (terveysteknologia, eHealth) sen sijaan on jo paljon tietoa. Digisosaalityön tai eSosaalityön tai verkkososaalityön (eSocial work) tutkimus on kuitenkin nousussa. Koronan aiheuttama poikkeustilanne on merkittävästi vauhdittanut alan työvälineiden kehittämistä ja soveltamista. Artikkelissa esitelyjen menetelmien valintaperusteena on ollut menetelmän sopivuus sosaalityön arvoihin ja toimintatapaan sekä tavoitteisiin. Artikkelissa ei voi tehdä tiukkaa rajausta pelkästään sosaalityöhön, sillä usein sosiaaliset ongelmat ovat vaikeita, monimutkaisia, jopa viheliäisiä ongelmia (wicked problems), joista selviytymiseen tarvitaan monialaista yhteistyötä.

2 SOSIAALIALAN KÄSITTEISTÄ

Sosiaalialan työtä tehdään yksilö-, yhteisö- ja perhekohtaisena sosaalityönä sekä rakenteellisena sosaalityönä. Alan toimijat tulevat julkiselta, yhdistys- ja yksityiseltä sektorilta (Kuvio 1). Sosaalityö-termillä viitataan paitsi sosiaalipalveluun myös ammatilliseen toimintaan sekä tieteen-, tutkimus- ja koulutusalaan. Sosaalityötä tehdään lähes kaikkien sosiaalihuollon palvelutehtävien perusteella. Toimintaym-

päristöt ovat moninaisia, tavanomaisen julkisen sektorin sosiaali- ja terveystoimen lisäksi sosiaalityötä tehdään muun muassa kouluissa, seurakunnissa, armeijassa, poliisitoimessa, vankiloissa, kriminaalihuollossa, Kelalla sekä kuntoutuslaitoksissa.

Kuvio 1. Sosiaalisen työn jaottelut Satkaa (1994) mukailen (Henttinen 2010).

3 HYVINVOINTITEKNOLOGIAN KÄSITTEESTÄ SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Hyvinvointiteknologialle ei ole vakiintunutta suomalaista määritelmää. Tämän vuoksi eri aloilla käsite ymmärretään eri tavoin (Alakärppä 2014, 21). Kontekstista riippumattoman määritelmän mukaan hyvinvointiteknologia on "monialaista ja poikkitieteellistä opetusta, tutkimusta ja kehitystä, jonka tavoitteena on edistää sellaisten teknisten ratkaisujen toteuttamista, asentamista ja käyttämistä, joiden avulla jokainen pystyy selviämään arjesta mahdollisimman itsenäisesti koko elämänsä ajan" (Lilja 2017, 2). Keskeistä hyvinvointiteknologiassa on siis pyrkimys lisätä ihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta, mahdollistaa sosiaalinen kanssakäyminen ja parantaa elämänlaatua.

Terveysalalla käytetään hyvinvointitekniikan ja terveystekniikan käsitteitä usein synonyymeinä (Isokivijärvi 2018,14). Sosiaalialalla sen sijaan käytetään käsitteitä verkkososiaalityö, eSosiaalityö, sähköiset tai digitaaliset palvelut tai teknologia. Ikääntyneiden osalta puhutaan ikäteknologiasta. Aikaisemmin puhuttiin myös geroteknologiasta tai geronteknologiasta, mutta nykyään alan julkaisuissa ja oppilaitoksissa näitä käsitteitä ei juurikaan enää käytetä. Verkkososiaalityöstä puhuttaessa sosiaalityö ymmärretään laajassa merkityksessä sisältäen työn erilaisten sosiaalisten ongelmien parissa, vaikka työn tekijänä ei olisikaan sosiaalityöntekijän pätevyyden omaava yliopistokoulutuksen saanut työntekijä.

Sosiaalialalla teknologian käyttöönotto on ollut hitaampaa kuin monilla muilla aloilla. Tämän on arvioitu johtuvan siitä, että sosiaalityön koulutuksessa aihetta ei ole pidetty erityisen merkittävänä. Tilanne on muuttumassa, sillä Lapin yliopistossa alkoi vuonna 2015 eSosiaalityön maisterikoulutus. Myös suomalaisia julkaisuja teknologian vaikuttavuudesta sosiaalialalla on jo ilmestynyt (mm. Granholm 2016; Riikonen 2018; Kivistö & Pääkkönen 2018; Kairala 2018). Sosiaalialan työntekijät ovat saattaneet olla vähemmän kiinnostuneita alan kehittämistyöstä, koska on pelätty, että teknologian käyttö kadottaa jotakin olennaista sosiaalityön eetosesta, etiikasta, tavoitteista, toimintakäytännöistä ja prosesseista (Kairala 2018, 212; Goldkind, Wolf & Freddolino 2019, 351).

Kuvio 2 esittelee hyvinvointitekniikan osa-alueita. Kuviossa ei mainita robotteja, jotka nykyään ovat yhä lisääntyvässä määrin hoidon, hoivan, palvelun ja sosiaalisen kanssakäymisen apuvälineitä. Robottien käyttöä on pidetty muun muassa vanhustyön uhkakuvana. On kuitenkin arvioitu, että jopa noin 20 % kotihoidon työtehtävistä voitaisiin hoitaa robottien avulla, jolloin työaika olisi mahdollista kohdentaa välittömään asiakastyöhön merkittävästi nykyistä enemmän (Kangasniemi & Andersson 2016, 39).

Kuvio 2. Hyvinvointiteknologian osa-alueita sosiaali- ja terveysalalla (Ahtiainen & Auranne 2007).

4 TYÖKALUJA HYVINVOINTITEKNOLOGIAN SOVELTAMISEEN SOSIAALIALALLA

Taulukkoon 1 on koottu sellaisia hyvinvointiteknologian menetelmiä ja sovelluksia, joita sosiaalialalla Suomessa on otettu käyttöön. Työkaluja on kartoitettu sosiaalisen median ja alan toimijoiden kautta. Erityisesti Facebookin eSosaaliryöön mahdollisuudet, Hyteairo, Virtuaalitodellisuuden mahdollisuudet kuntoutuksessa ja terveydenhuollossa sekä Instagramin #hyvinvointiteknologia ovat olleet tietolähteinä. Myös muun muassa PRO SOS -hankkeessa laadittu hyötypelilista (2019) sekä Komppaa-hankkeessa tuotettu Ryhmänohjaajan opas (Alaverdyan ym. 2019) ovat olleet tiedonlähteinä. Taulukon lopussa on lisätietoa eri sovelluksista ja niiden käyttömahdollisuuksista.

Taulukko 1. Hyvinvointiteknologian soveltamismahdollisuuksia sosiaalialalla.

TUEN TARVE/KOHDERYHMÄ	TOIMIJA	MENETELMÄ/ SOVELLUS
LASTENSUOJELU	Kuntasektori	Rovaniemi: virta.fi ¹⁾ , Vantaa: sosiaalisen median käyttö tiedottamisessa, Soteakseli: Pyydä apua! -nappi
	Pelastakaa Lapset ry	Nettivihje-ilmoitussivusto laittomaksi epäillyistä lapsia koskevasta seksuaalisesta kuvamateriaalista
	SOS-lapsikylä	Apuu-chat, Mummun ja Vaarintupien WhatsApp -ryhmät, Ylitse Mentor App ²⁾
PERHETYÖ	Kuntasektori	Baby trail -oppimispeli, Teemachatit, vlogit, Turku: Yoopies-sovellus ³⁾
TALOUSSOSIAALITYÖ	Kuntasektori	Kykyviisari ⁴⁾
	Takuusäätiö	Penno-sovellus, Velkalinja, chat-neuvonta, Talous-Tsemppari-koulutus
EROAUTTAMINEN	Ensi- ja Turvakotien liitto	Kaksi kotia- sovellus, päiväkirja Google docsin avulla, chat, vertaisryhmät verkossa, Nettiturvakoti, Apua eroon -chat, Etäkoulutuksia ammattilaille ja vapaaehtoisille
NUORET	Kuntasektori	Elämäni peli Chillaa ⁵⁾ , Jyväskylä: wickr.com etsivässä nuorisotyössä, Hämeenlinna: nuorisotila Etäkraatteri, NäytönPaikka ⁶⁾ , Trello ajanhallintasovellus, Komppaa-peli ⁷⁾
	Pelastakaa Lapset ry	netari.fi-nuorisotalo ⁸⁾
	Verke.org, digitaalisen nuorisotyön osaamiskeskus	Discord ⁹⁾
KRIMINAALITYÖ	Rise, kuntasektori, yhdistykset, vapaaehtoiset	Vankilassa: lähiomaisten tapaaminen videoyhteyden välityksellä, älyvankila (rajoitettu internetin käyttömahdollisuus), päihde- ja mielenterveysongelmien etäkuntoutusohjelmat, vertaischat, Nuorisovangelle: oppimispelejä ja -videoita (mm. vinkki.info), verkon itseapu (mm. testit ja selviytymistarinat), Portti vapauteen -sivusto, Yhdyskuntaseuraamustyö: digitaalinen valokuvaterapia, Peluurin testit, sähköisten palvelujen palvelukartta
PSYKKINEN KUNTOUTUS	Kuntasektori	Digitaalinen vertaistieto (PatientsLikeMe), Etäkuntoutus ¹⁰⁾ , Mielenterveysalan testit
	Kuntoutus Peurunka	MieliMatka -ohjelma
SOSIAALINEN KUNTOUTUS	Kuntasektori	SuperBetter ¹¹⁾ , Kykyviisari ⁴⁾ , Todoist ¹²⁾ , Discord ⁹⁾ , Sovari ¹³⁾
VAMMAISPALVELUT	Kuntasektori	What Matters to Me -sovellus ¹⁴⁾ , Exoskeleton ulkoinen tukiranka, Espoo: sähköinen palveluseteli, digitaalinen asiakasohjaus ¹⁵⁾
MAAHANMUUTTAJAT/ VIERASKIELISET	Kuntasektori	Microsoft Translator -sovellus, Google kääntäjä, Teamsin käännössovellus, Kykyviisari useilla kielillä
RIIPPUVUUSONGELMAT	Kuntasektori, yhdistykset	Living Skills -motivointityökalu, The World of Recovery -toipumispeli, Etävastaanotto, verkkovertaistuki, itsearviointi Peluurin testit
MIELEN HYVINVOINTI	Kuntasektori	Hyötypelejä ¹⁶⁾
	Opiskelijoiden tukikeskus Nytyi	Virtuaaliokkapää-ohjelma
TUKI- JA SIIAISPERHETYÖ	Pelastakaa Lapset ry	Tuki- ja sijaisperheiden etävalmennus Teamsin tai Zoomin välityksellä
YHTEISÖTYÖ	Supercellin perustajien hyväntekeväisyystoiminta, Me-säätiö	Me-yhteisöpelit ¹⁷⁾
SOSIAALIPÄIVYSTYS	Kuntasektori	Rovaniemi: mm. lomakkeet verkkosivostoon ¹⁸⁾
PALVELUOHJAUS	Kuntasektori	Living Skills - motivointityökalu, Virtuaalipalveluohjaaja Pulmanavigaattori ¹⁹⁾ , psykososiaalinen tuki
SOSIAALITUKIEN HAKIJAT	KELA	tekoäly
IKÄÄNTYNEET	Pirkanmaan Senioripalvelut	e-urheilu "Elo-olympialaiset"
	Kuntasektori, yritykset	NurseBuddy ²⁰⁾ kotihoidossa, Huoli-ilmoitus -lomake, Muistelutikki Kotihoidon asiakaskäyntien korvaaminen ja laajentaminen videoyhteydellä ²¹⁾ , Robotiikka: palvelurobotit, kotiapu-, vuorovaikutus, -seura- ja terapiarobotit ²²⁾
RAKENTEELLINEN SOSIAALITYÖ/ VAIKUTTAMISTYÖ	THL	Hyvinvointikompassi, Sotkanet.fi, Terveystemme.fi, TEAvisari
	Kuntasektori	Alueellinen hyvinvointikertomus, Kuntaliiton muutostuki: Arjen pelastajat -julkaisu, Vantaa: päätösten vaikutusten ennakoarviointi, Helsinki: sosiaalinen raportointi

- 1) virtu.fi - virtuaalinen sosiaali- ja terveystalokeskus
- 2) Ylitse Mentor App - vertaistukisovellus
- 3) Yoopies-sovellus - hoiva-, opetus- ja lastenhoitopalvelujen tilaamiseen
- 4) Kykyviisari - työ- ja toimintakyvyn itsearviointimenetelmä
- 5) Chillaa - mielenhallintasovellus yläkouluikäisille
- 6) NäytönPaikka - osallistava, voimavaralähtöinen digitaalinen portfolio
- 7) Komppaa-peli oppimisvaikeuksien kanssa selviytymiseen
- 8) netari.fi - nuorisotalo netissä, toimii sosiaalisen median palveluissa
- 9) Discord - viestintäsovellussovellus, mm. Jyväskylässä ja Kauhavalla kuntoutuksessa työtoiminnassa
- 10) Etäkuntoutus - mm. videoyhteydet, tabletit, pelit, mobiilisovellukset
- 11) SuperBetter - vastoinkäymisten sietokyvyn lisääminen, motivointi asetettujen tavoitteitten saavuttamiseen
- 12) Todoist - tehtävien järjestäminen
- 13) Sovari - sosiaalisen vahvistumisen mittari
- 14) What Matters to Me -sovellus - yksilöllisten tarpeitten ja palvelussa huomioon otettavien asioiden kuvaaminen
- 15) digitaalinen asiakasohjaus – Socfinder Oy:n kanssa kehitetty palvelu mm. asumispalveluiden hakuun
- 16) Hyötypelejä - mm. Oiva, Flowy, Mielen saaret, Eternally us (surutyö), Pacifica, Personal Zen, SAM (selfhelp anxiety management), Florence (kertoo rakastumisesta), Well Mind, Headspace (meditaatio), Motivisti (elämänmuutoksiin kannustava mobiilisovellus)
- 17) Me-yhteisöpelit - fyysinen ja digitaalinen yhteisötila, Meltsi
- 18) lomakkeet verkkoasiointiin - ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta, lastensuojeluilmoitus, yhteydenotto sosiaalihuoltoon
- 19) Pulmanavigaattori - räätälöity verkkopohjainen työväline toimintakyvyn arviointiin ja elämäntaitojen kehittämiseen
- 20) NurseBuddy kotihoitossa - ajantasaiset tiedot ja kirjaamismahdollisuus
- 21) Kotihoidon asiakaskäyntien korvaaminen ja laajentaminen videoyhteydellä, esim. liikuntahetkiä, ryhmätuokioita, kulttuuria ja taidetta, kotikuntoutusta sekä tukipalveluita
- 22) Robotiikka - palvelurobotit, kotiapu-, vuorovaikutus-, seura- ja terapiarobotit: Paro, Zora, Nao, Japanissa kehitteillä nallekarhun näköinen nostorobotti RIBA, Ruotsissa hygieniarobotti Poseidon, joka auttaa suihkussa ja wc:ssä käynnissä

5 LOPUKSI

Digitalisaatio muuttaa sosiaalialan työtä, asiakkaiden palveluja ja ammattilaisilta edellytettävää osaamista. eAmmattilaisuus-käsite on kehitetty Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ESR-rahoitteisissa DigiSote-hankkeissa. Käsite sisältää teknisen osaamisen, kyvyn käyttää digitaalista teknologiaa mielekkäällä tavalla työssä, opiskelussa ja jokapäiväisessä elämässä, kyvyn arvioida teknologiaa kriittisesti sekä motivaation osallistua ja sitoutua digitaaliseen kulttuuriin. (Jauhiainen ym. 2020.) eAmmattilaisuuden perustana on digitalisaation perusosaamisen lisäksi vahva sote-alan ammatillinen osaaminen.

Sosiaalialan digitalisoituminen on alkuvaiheessa ollut teknologiavetoista. Nyt siirtymä työntekijä- ja käyttäjälähtöiseen kehittämiseen on käynnistynyt. Tästä hyvä esimerkki on Pelastakaa Lapset ry:n kehittämistoiminta Lapsikeskeinen palvelumuotoilu -hankkeessa. Sosiaalialalla olennaista ei ole kanava tai väline, vaan se mitä kanavan sisällä tapahtuu: ihmiskeskeisen, vaikuttavan, hyvinvointia lisäävän työn toteutuminen. Digitalisaation on usein arvioitu aiheuttavan syrjäytymistä, mutta se voi eettisesti ja elämälähtöisesti toteutettuna olla muutos, jolla ehkäistään syrjäytymistä ja eriarvoistumista.

LÄHTEET

Ahtiainen, M. & Auranne, K. 2007. Hyvinvointitekniikan määrittely ja yleisesittely. Teoksessa L. Suhonen & T. Siikanen (toim.) Hyvinvointitekniikka sosiaali- ja terveysalalla: hyöty vai haitta? [Verkkajulkaisu]. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C 26, 9 - 20. [Viitattu 23.6.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010100513448>

Alakarppä, I. 2014. Teknologiasta käytäntöihin: Käytäntöteoreettinen malli hyvinvointitekniikan hyväksyttävyyden arviointiin. [Verkkajulkaisu]. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 137. Väitösk. [Viitattu 7.7.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-706-3>

Alaverdyan, A., Mattila, L., Peuna-Korpioja, K., Kivioja, T. & Lautamo, L. 2019. Ryhmänohjaajan opas: Kompensaatiokeinoista apua arkeen, työhön ja oppimiseen Komppaa-ryhmätoimintamallin avulla. [Verkkajulkaisu]. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 271. [Viitattu 21.8.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-541-8>

Goldkind, L., Wolf, L. & Freddolino, P. 2019. Digital social work: Tools for practice with individuals, organizations, and communities. New York: Oxford University Press.

Granhölm, C. 2016. Social work in digital transfer: blending services for the next generation. [Verkkajulkaisu]. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos. Väitösk. [Viitattu 20.8.2020]. Saatavana: https://fsk.fi/Site/Data/2067/Files/C_Granholm_DR_avhd_2016_PDF_version.pdf

Henttinen, P. 2010. Sosiaalityö käsitteenä ja määritelmänä: Kohti selkeämpää sosiaalityötä. [Verkkajulkaisu]. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. [Viitattu 10.6.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20873>

Isokivijärvi, K. 2018. Terveysten edistäminen hyvinvointitekniikan avulla: case elektromuskulaattori. [Verkkajulkaisu]. Turun ammattikorkeakoulu. Hyvinvointitekniikan koulutusohjelma. YAMK-opinnäytetyö. [Viitattu 7.7.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018061313708>

Jauhiainen, A., Sihvo, P., Hämäläinen, S., Hietanen, A., Nykänen, J., Hämäläinen, J., Franssila, P. & Tikkanen, K. 2020. eAmmattilaisten osaaminen käyttöön sosiaali- ja terveysalalla. FinJehew Finnish journal of eHealth and eWellfare FinJeHeW 12 (2).

Kairala, M. 2018. Sosiaalityön teknologiaosaaminen. Teoksessa T. Juvonen, J. Lindh, A. Pohjola & M. Romakkaniemi (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIPress. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja.

Kangasniemi, M. & Andersson, C. 2016. Enemmän inhimillistä hoivaa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 9.7.2020]. Saatavana: <https://eagledata.fi/image/data/pdf/EVArr.pdf>

Kivistö, M. & Pyykkönen, K. (toim.) 2018. Sosiaalityö digitalisaatiossa. [Verkkojulkaisu]. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 58. [Viitattu 3.9.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-035-7>

Lilja, K. 2017. Hyvinvointiteknologian määritelmää ja eettisiä perusteita etsimässä. [Verkkojulkaisu]. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma. AMK-opinnäytetyö. [Viitattu 7.7.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017081514351>

PRO SOS -hanke. 2019. Hyötytelilista. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 21.8.2020] Saatavana: http://www.socca.fi/files/7161/Hyotypeli-listaus_valmis.pdf

Riikonen, M. 2018. Muistisairaana ihmisen kokemukset teknologiasta osana arkea: turvaa vai tunkeilevuutta. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. JYU Dissertations 24. [Viitattu 17.8.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7568-5>

Satka, M. 1994. Sosiaalinen työ peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa: J. Jaakkola, P. Pulma, M. Satka & K. Urponen (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva: Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 261 - 339.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto. [Verkkojulkaisu]. Versio 5.0. [Viitattu 17.6.2020]. Saatavana: https://www.tsk.fi/tsk/fi/sosiaalialan_tiedonhallinnan_sanasto_versio_50-1189.html